

(לז"ב) אלה תלדות יעקב יוסף בן
שבע עשרה שנה היה רעה את
אחיו בצאן והוא נער את בני
בלהה ואת בני זלפה נשי אביו
וגר.

וברש"י (מבראשית רבה פרשה פד,ז) והוא
נער שהיה עושה מעשה נערות מתקן בשערו
ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה.
והתמיהה מפורסמת איך יתכן שיוסף הצדיק
בר חכים וזיו איקונין של יעקב אביו יתקן
בשערו וימשמש בעיניו. וכן מצינו כשהיה
בבית אדונו המצרי שדרשו חז"ל (מדרש
תנחומא ח והובא ברש"י) על פסוק (לט,ו)
"ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה" כיון שראה
עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל
בשערו אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה
מסלסל בשערך וכו', וכל הרואה ישתומם על
מעשה יוסף צדיק יסוד עולם "נזיר אחיו" הכי
אפשר לומר ששכח בצערו של אביו והתחיל
מסלסל בשערו.

וי"ל שהנה בשכם בן חמור כתיב (וישלח
לד,יט) "ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ
בבת יעקב", וזה בנין אב שכוונת תיבת "נער"
אינה ענין היותו צעיר בשנים שהרי "הוא
נכבד מכל בית אביו" והכתוב קראו (שם ב)
"נשיא הארץ", אלא שמורה גם על איסבלנות
וחסרון מתינות, כמנהג הנערים שאין בכוחם

להתגבר על חפצם ותשוקתם וקופצים בראש
בלי ישוב הדעת והתחשבות הנכונה, וכדמצינו
בחז"ל (ב"ב קלא.) ילדות היתה בי והעזתי פני
וכו'.

ולאור זה יובנו הדברים, שיוסף ידע ע"י
חלומות הנבואה שעתיד למלוך, ואמרו חז"ל
(סנהדרין כב:) מלך מסתפר בכל יום שנאמר
(ישעיה לג,יז) "מלך ביפיו תחזינה עיניך", ולכן
עשה מעשה נערות לקיים ה"מלך ביפיו" גם
בהיותו בן שבע עשרה שנה ולא המתין עד
בוא הזמן המיועד. ובפרט בשעה שראה את
עצמו מושל בבית שר הטבחים שהיה
מהיושבים ראשונה במלכות פרעה וכל אשר
לאדונו מסור בידו, חשב כי כבר התחיל
להתקיים הנבואה של מלוכה, על כן התחיל
להתנהג כמלך וסלסל בשערו ולא היה יכול
להתאפק להמתין עד שיבא יומו.

וכשנקרא אל פרעה לפתור חלומו הבין
שעכשיו באה העת שהגיע למלכות, ועל כן
תיכף "ויגלח ויחלף שמלותיו" (מקץ מא,יד)
לקיים "מלך ביפיו תחזינה עיניך".

(לז"ג) וישראל אהב את יוסף מכל
בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו
כתנת פסים.

ובמדרש (בראשית רבה פרשה פד,ח) ר"ל
בשם רבי אלעזר בן עזריה אמר צריך אדם
שלא לשנות בן מבניו שע"י כתונת פסים
שעשה אביו יעקב ליוסף וישנאו אותו וגו'.
וכעין זה במסי' שבת (י:) אמר רבא בר מחסיא
א"ר חמא בר גוריא אמר רב לעולם אל ישנה
אדם בנו בין הבנים שבשביל משקל שני
סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר
בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו
אבותינו למצרים.

כוונת אומרם "לעולם" שאף שסיבת עשיית
הכתונת פסים היתה "כי בן זקנים הוא לו"

וכל מה שלמד משם ועבר מסר לו (בראשית
רבה פרשה פד,ח) לפי שהכיר בו שהוא חכם
גדול יותר מאחיו, ובעשות כתונת הפסים
עשאו מנהיג עליהם שיכבדו לת"ח כמותו
והכל לשם כבוד התורה, אעפ"כ לא ישנה ליתן
לו לאח אחד יותר מלשאר הבנים.

וזהו "ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מכל
אחיו" ולכן "וישנאו אותו" כל אחיו, לרבות
בני השפחות, אף שהיה נער אתם, וכדברי
המדרש.

והנה קמה אלומתי וגם נצבה. נראה לפרש עפ"י מה שאמר המגיד הקדוש מקאזניץ בפסוק (תהלים כ"ד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו, שהם שני דברים, שאפילו שכבר עלה בהר ה' מי הוא אשר יהי לו שמה עמידה וקיום שלא יפול ממעלתו, עכ"ד. ונראה דמאחר שהחומר והגוף הוא בעל שינוי ותמורה, ע"כ תמיד חליפות וצבא עמו. אבל איש שכל מעשיו הם בכח נשמתו, כדאיתא בזוה"ק כל מה שתמצא לעשות בכוחך עשה בכוחך דא נשמתא דבר נש, וכבר אמרנו שהפירוש הוא שעושה בחיות והתלהבות, בכל כחו וכוונתו, מעורר כח הנשמה שבו ומתייחס המעשה לנשמה, וכמו שהנשמה איננה בעלת שינוי ותמורה שהרי היא מהעליונים, כן למעשי' יש קיום ועמידה. ויש רמז לזה במדרש (פ' ל"ד) ששאל אנטונינוס את רבינו מאימתי נשמה ניתנה באדם משיצא ממעי אמו או עד שלא יצא, אמר לו משיצא ממעי אמו, אמר לו לאו, משל אם תניח בשר ג' ימים בלא מלח מיד הוא מסריח. והוא רמז ופלא על מעשי אדם שאם אין בהם כח הנשמה אין לו קיום. והנה מדריגת יוסף היא חי כידוע, והיינו שכל מעשיו היו תמיד בחיות נפלאה, ע"כ הי' מרכבה למדה ההיא, וע"כ היו למעשיו עמידה וקיום. וזה קמה אלומתי וגם נצבה שנשאר על עמדה. וזהו שפירש"י (פ' שמות) ויוסף הי' במצרים להודיעך צדקתו של יוסף הוא יוסף הרועה את צאן אביו הוא יוסף שהי' במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו. וזה שאיתא במדרש (פ' פ"ד) אתם כונסים פירות ואני כונס פירות שלכם רקובים ושלי עומדין, והיינו שכל מה שהיתה עבודתם בחיות הוא רק מפאת יוסף שהוא הי' משפיע מדה זו לכולם. אך כ"ז הוא כאשר היו בטלים אליו. וזהו והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי, ואז היתה גם בהם מדה זו, אבל כשמכרוהו חסרה להם מדה זו, וע"כ כשאצרו פירות קודם הרעב נרקבו והוצרכו לרדת למצרים לשבור אוכל. והנה כן נאמר שבשבת שהוא יומא דנשמתא שאיש הזוכה לקבל שבת כראוי יש לו עמידה וקיום. וכמו שזכר את השבת כל ימי החול ובטלין כל ימי החול לשבת, היינו לזכור תמיד את ההתעוררות שהיתה לו בשבת ומתגעגע לבוא עוד לזה בשבת הבאה ומכשיר את מעשיו שיהי' ראוי לזה, זה הוא מעין והנה תסובינה אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי, היינו שכל ימי החול בטלין לשבת ומקבלים כל ימי החול הארה משבת שיהיו גם בחול כל מעשיו בכח הנשמה ותהי' לו עמידה ולא יפול בנופלים ח"ו.

לז.ח. ויאמרו לו אחיו המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו ויוסיפו עוד שנא אותו על חלומותיו ועל דבריו.

הנה בפסוק זה רבו הדקדוקים. אמנם יש לבאר דכתיב "לה" המלוכה ומושל בגוים" (תהלים כב, כט). כי מלך נקרא מי שממנים אותו ברצון העם, שכולם ממליכים אותו עליהם ומקבלים עול מלכותו, ואילו מושל נקרא מי שמושל בחוזקה על העם. זהו שאמר כי לה' המלוכה, היינו שישראל מקבלים עליהם עול מלכותו ית' ברצון. ומושל בגוים, היינו בחוזקה, אף שלא ברצונם. אבל לעתיד (זכריה יז, ט) "והיה ה' למלך על כל הארץ", שכל העולם יקבלו עול מלכותו ברצון.

וכמו כן יש לפרש כאן ב'ה' התימה, "המלוך תמלוך עלינו". כי מלוכה צריכה להיות ברצוננו, וזה ודאי אינו, כי אנחנו שונאים אותך, ואיך נסכים עליך ברצוננו למנותך מלך עלינו. בשלמא על אחרים יוכל להיות שתמלוך עליהם, אבל לא עלינו. "אם משול", רוצה לומר, אילו ראית בחלום שתהיה מושל בנו, זה יוכל להיות אשר תמשול אפילו בנו לאחר זמן, לנקום ממנו, אבל מלך אי אפשר. ומאחר שזאת ראית שתהיה מלך, הוא שקר, כן מה שראית שתהיה מושל, גם זאת הוא שקר. על דרך "מדהא ליתא הא נמי ליתא" (ע"ז יז, ב).